

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theologia Moralis

Antehac ex probatis Auctoribus breviter concinnata

Busenbaum, Hermann

Coloniæ Agrippinæ, 1707

Q. 11. Quid addi possit ad clariùs explicandam, partim naturam & species dubii, partim Conscientiam dubiam.

urn:nbn:de:hbz:466:1-42634

tantum probabilioris, cum minus probabili. III. Rarissime licitum erit operari secundum alterutram opinionem probabilem, sed erit obligatio sequendi tutiora, uti ostendetur n. 293. IV. Quamvis adversarii dicant se operari ex iudicio suo directo tanquam dictamine ultimo, tamen re ipsa nituntur alia certiore ratione reflexa, uti fatetur *Erenbr.* a 15. & innunt *Gonz.* d. 10. à n. 27. ac *Camargo* p. 1. l. 2. contr. 4. à n. 608. & 616. qui ex hoc probat sufficere iudicium directum simpliciter prudens & probabile, quia raro fallit, quia Deus ab homine non requirit nisi humanum agendi modum, nec prudentia requirit maiorem certitudinem in negotiis gravissimis, & denique quia periculum peccandi, quod remanet, est leve ac remotum, quæ rationes sunt reflexæ & faciunt dictamen ultimum re ipsa certum hoc vel simili modo, ille certo prudenter agit, qui sequitur iudicium, quod raro fallit, quo nec Deus ab homine nec prudentia à quoquam requirit certius, & cum quo non est conjunctum periculum peccandi nisi leve & remotum, sed qui sequitur iudicium directum simpliciter prudens & probabile, ille sequitur iudicium, quod raro fallit, quo nec Deus ab homine nec prudentia à quoquam requirit certius, & cum quo non est conjunctum periculum peccandi nisi leve & remotum, ergo ille certo prudenter agit: vel si vis brevius, certo prudenter agimus sequendo iudicium directum simpliciter prudens & probabile, quia Deus & prudentia non obligant nos ad iudicium certius: hæc iudicia reflexa, sunt utique prudentia & certiora quam præcisè directum, ergo dicendum est in illis consistere ultimum dictamen practicum.

87

Q. 11. Quid addi possit ad clarius explicandam, partim naturam & species dubii, partim conscientiam dubiam. R. seq. §. I.

§. I. Dubium aliud dicitur *objectivum*, aliud formale, *objectivum* est res, circa quam versatur intellectus dubitans; formale est actus, quo intellectus dubitans circa rem versatur, & de hoc solo hic est sermo.

§. II. Dubium est motus mentis suspensæ, five est suspensio intellectus quasi in æquilibrio hærentis inter duo contraria ipsi proposita, quorum neutri assentitur, neutri dissentit, uti rectè explicant *Carden.* in 1. *Cris. d. 6. c. 1.* & *Teril.* in *Reg. q. 50.* Hinc conscientia dubia propriè non est conscientia, sed potius privatio conscientix, cum sit suspensio omnis iudicii.

§. III. Dubium non est mera apprehensio utriusque partis oppositæ, alioquin quisquis tentaretur in fide, hoc ipso dubitaret: neque etiam est mera inquisitio veritatis in hac vel illa parte, nam etiam hæc fieri potest in materia fidei absque peccato: itaque superaddit aliquam dispositionem animi, quâ ita ferimur in rem propositam, ut saltem virtualiter reputemus esse incertam: quamvis autem *Suar.* & alii putent requiri iudicium absolutum de insufficientia medii ad iudicandum, tamen putat *Teril.* n. 6. cum iudicium illud sit sæpe inevidens & falsum, posse per voluntatem aut aliunde impediri, & nihilominus haberi dubium per suspensionem omnis iudicii, cum dispositione animi de se causativa talis iudicii de insufficientia vel incertitudine motivi: quod si intellectus aliquo modo determinetur ad unam partem, erit opinio vel suspicio; & de opinione dicitur à n. 95. de suspicione autem l. 3. p. 2. à n. 1176.

§. IV. Dubium quandoque contingit ex defectu motivi sufficientis ad iudicandum, & tum dicitur *dubium negativum*, per quod intellectus est negativè

e

dubius,

68

69

70

71

dubius, quia non habet rationem sufficientem pro hac vel illa parte: aliquando etiam contingit ex eo, quod intellectus habens motivum de se sufficiens ad assensum vel dissensum, tamen vel ratione voluntatis nolentis applicare intellectum, vel aliunde fit, ut nullum iudicium ponatur, & tum dicitur dubium positivum, per quod intellectus manet in æquilibrio ad utramque partem, uti libra, quando paria utrimque pondera habet, ad neutram se partem inclinat, sed manet in medio, quamvis utrimque pondus habeat sufficiens ad eam inclinandam, si pondus oppositum abesset, vel ipsa aliunde ex una parte magis impelleretur. Porro ubi dubium utrimque positivum adest, reflexè iudicari potest, quod circa utramque partem sint motiva de se sufficientia pro opinione probabili formanda de singulis, uti pluribus dicitur à n. 237. hic tamen actus reflexus non est dubium, sed potest esse certus ac evidens, versaturque circa dubium tanquam objectum suum.

73

§. V. Si dubium negativum fundetur in sola possibilitate, uti si dubitem, an occiderim aliquem, quia potui occidisse, hoc dubium est Metaphysicum & imprudens: è contrà si fundetur in aliqua ratione sed de se non sufficiente ad assensum vel dissensum, tum propriè dicitur dubium morale: putant quidem *Carden.* n. 115. & *Teril.* n. 7. omne dubium negativum per hoc distingui à positivo, quod in negativo nulla occurrant motiva pro alterutra parte, in positivo autem occurrant saltem pro alterutra, sed est quæstio de nomine, si enim nulla prorsus ratio occurrat, est potius mera nescientia, uti docent *Eliz.* l. 4. q. 3. §. 6. & *Gonz.* d. 7. n. 97. quorum ratio hæc est, quia ad dubium morale requiritur, ut intellectus vacillet, in hanc partem trahatur & retrahatur in aliam, ut interrogatus, cur dubitet, aliquam

quam saltem causam dare possit, denique ut dubitando veritatem desideret, hæc autem non videntur salvari, si nullum planè motivum occurrat: qui tamen aliter loqui volet, & ad omne dubium negativum requirere carentiam omnis motivi, legat *Teril.* qui id bene defendit.

§. VI. Dubium aliud est juris, aliud facti, juris est, quando dubitatur de lege aliqua vel de obligatione legis aut consuetudinis, vel de valore actus, inquit *Stoz* l. 1. p. 5. n. 122. Facti est, si dubitetur de alio quàm de istis, v. g. an homicidium sit factum, an operando intentionem rectam habuerim &c. Utrumque hoc dubium aliud est speculativum, quod versatur circa rem secundum se spectatam, præscindendo à circumstantiis & ab operatione exercenda, uti si dubites, sitne hodie dies festus: aliud practicum, quod versatur circa rem affectam omnibus circumstantiis & in praxi exercendam, sive quod versatur circa rem, prout me hîc & nunc agentem respicit: quod iterum duplex est, unum generale & abstractum, quando generatim dubitatur, v. g. an liceat die festo talem laborem exercere, & hoc aliqui confundunt cum speculativo, cum quibus etiam postea loquemur; alterum est propriè practicum, quando in particulari dubitatur, v. g. an hîc & nunc die festo possim talem laborem exercere.

§. VII. Ut quis dicatur agere cum dubio practico, sive cum conscientia dubia, *Salas* apud *Bardi* disc. 5. c. 1. n. 2. requirit iudicium aliquod reflexum, quo cognoscat se habere illam ipsam suspensionem intellectus, è contrà *Vasq. Carden.* in 1. Crisid. 78. c. 3. & *Schild.* tr. 3. n. 1. negant hoc requiri, quamvis enim absit, adhuc operatur contra conscientiam, hoc ipso, quòd operetur non habens dicta-

men practicum de honestate operationis : utraque sententia fortè conciliabitur, dicendo , quamvis determinatè non requiratur iudicium, tamen ut peccetur operando cum conscientia dubia, requiri saltem exercitam cognitionem malitiæ operationis cum tali dubio factæ, (uti colligetur ex dicendis l. 5. à n. 16.) quam *Carden.* n. 17. dicit certò haberi, hoc ipso quòd operetur cum dubitatione de malitia operationis, quia ad dubitationem illam subsequitur timor & fuga mali , ergo sufficienter agnoscit malum. *Nec obstat*, quòd ad mortale requiratur advertentia plena malitiæ, uti dicitur l. 5. n. 16., *nam* hæc adesse potest ex vi dubii practici, sicuti sufficientem advertentiam ad nocumentum v. nemi habet ille, qui practicè dubitat, an hoc, quod videt, sit serpens an piscis. Addit n. 22. probabile esse, quòd semper resultet aliquod iudicium directum vel reflexum, cùm enim advertat malitiam, lumen naturale statim dicitur malum esse eam non timere & non fugere, & sic defendi potest *Salas*.

78

Q. 12. Quomodo dubitans debeat se practice resolvere, antequam operetur. R.

§. I. Ad hoc, ut se prudenter resolvat, duo requiruntur, 1. dubium speculativum, quod habet, debet esse invincibile, id est tale, ut adhibitâ debitâ & pro conditione personæ ac circumstantiarum moraliter possibili diligentiam in inquirenda veritate, nihilominus dubium perseveret: 2. Debet adesse causa aliqua rationabilis movens ad eligendam alteram

79

contra dubium speculativum, e. g. speculativè dubitans, an hac die sit indictum jejunium, practicè autem dubitas, an tu hîc & nunc tenearis jejunare; ut prudenter te resolvas formesque dictamen practicum, quòd jejunare non tenearis, debes ante omnia adhibere